

TEACHING NOTE

laatinut
Ballymun Job Centre Co-operative,
Mick Creedon and Jennifer Hughes

MIKÄ ON EETTISTÄ?

Uraohjaajan arjen ristiriidat

Osaaminen: eettiset ristiriidat

SISÄLLYSLUETTELO

Etiikan määritelmä	2
Yhteenveto: eettiset käytännöt ohjaustyössä	2
Opetuksen tavoitteet	3
Kohderyhmä	3
Opetusmenetelmä	3
Tapaustutkimuksen tausta ja sen analyysi	4
Kysymyksiä keskustelun tueksi	4
Kokemuksia tapaustutkimuksen testaamisesta	5

Etiikan määritelmä

Eettiset käytännöt pitävät sisällään tietoa käytännön periaatteista ja eettisistä suuntaviivoista, tietoisuuden etiikkaan liittyvästä lainsäädännöstä sekä miten eettisiä pe-

riaatteita toteutetaan jokapäiväisessä toiminnassa. (*Professionalising career guidance – Practitioner competences and qualification routes in Europe. Cedefop, 2009*).

Yhteenveto: eettiset käytännöt ohjaustyössä

Etiikan käsite on tärkeä osa ohjaajien työtä. Ohjaajat joutuvat työssään usein tilanteisiin, joissa he joutuvat vastakkain omien arvojensa, asenteidensa ja näkemystensä kanssa. Etiikan (joskus puhutaan myös moraalifilosofiasta) ymmärtäminen on tärkeää, kun kehitetään ohjaajien kykyä ja valmiuksia käsitellä sellaisia tilanteita, joissa arvokysymykset nousevat esiin. Etiikka tutkii arvoja ja niiden luonnetta, vastakkainasettelua oikean ja väärän sekä hyvän ja pahan välillä sekä oikeita toimintatapoja eri tilanteissa. Etiikka kyseenalaistaa oletukset, joihin arvot ja uskomukset perustuvat, ja nämä puolestaan ohjaavat käytännön toimintaa. Ydinkysymys on, miksi pidämme toisia tekoja pahoina ja toisia hyvinä.

Tapaustutkimuksen ensimmäinen osio on tehty haastattelun muotoon. Ohjaaja haastattelee siinä kahta hahmoa, joista toinen on hänen oma varjopuolensa (perustuu jungilaiseen terapiaan)¹ ja toinen hahmo edustaa ohjaajille tarkoitettuja "eettisiä periaatteita". Etiikan luonteesta johtuen aihetta on lähestyttävä abstraktilla tavalla. Siksi tapaustutkimus alkaakin ohjaajan, eettisten periaatteiden ja varjopuolen välillä käytävällä keskustelulla. Keskustelu korostaa niitä monitahoisia ongelmia, joita syntyy kun työssä joudutaan vastakkain arvokysymysten kanssa. Tapaustutkimuksen toisessa osiossa ohjaajia pyydetään tarkastelemaan kahta tilannekuvausta, jotka herättävät kysymyksiä arvoihin ja asenteisiin liittyen.

¹ Jungilaisessa psykologiassa varjo tai "varjopuoli" voi viitata (1) piilotajuntaan, eli kaikkeen siihen, mistä henkilö ei ole täysin tietoinen tai (2) persoonallisuuden tiedostamattomaan puoleen, jota tietoinen minä ei tunnista itsessään. Ihminen ei tavallisesti tiedosta oman persoonallisuutensa epämiellyttävimpiä puolia tai torjuu ne, ja siksi varjo on pääasiassa negatiivinen. Yksilön varjo saattaa kätkeä kuitenkin myös positiivisia puolia (eritoten ihmisillä, joilla on heikko itsetunto). (Jung, C.G. (1938). "Psychology and Religion" Jungin kootuissa teoksissa CW 11: Psychology and Religion: West and East. s.131). Jungin mukaan varjo toimii vaistomaisesti ja irratiionaalisesti, ja on siten altis projisoimaan henkilön oman alemmuudentunteen jonkun toisen moraaliseksi puutteeksi. Jung kirjoittaa, että mikäli projisointia ei tunnisteta, "Projisointia aiheuttavalla tekijällä on tällöin vapaat kädet, ja se pystyy toteuttamaan tavoitteensa – mikäli sillä on sellainen – tai luomaan jonkin toisen, sille tunnusomaisen tilanteen." Jung, C.G. (1951). ("Phenomenology of the Self" teoksessa The Portable Jung s.147).

Opetuksen tavoitteet

Tämän tapaustutkimuksen tavoitteena on:

- › saada ohjaajat keskustelemaan etiikasta, eettisistä periaatteista ja ohjaajien omista arvoista, asenteista sekä ennakkoluuloista.
- › saada ohjaajat ymmärtämään, että arvoista keskusteltaessa puhutaan käsitteistä, joita ei voida tarkasti määritellä.

- › saada ohjaajat ymmärtämään, että heidän asennoitumisensa ihmisiä ja tilanteita kohtaan voi vaikuttaa siihen, miten he reagoivat asiakkaisiin.

Kohderyhmä

Ohjaajat

Opetusmenetelmä

Ohjaajia pyydetään pohtimaan tapaustutkimusta ensin itsenäisesti ja keskustelemaan siitä sen jälkeen ryhmässä/luokassa.

Keskustelun apuna voidaan käyttää annettuja kysymyksiä (ks. kohta Kysymyksiä keskustelun tueksi).

Aluksi ohjaajat voivat tapaustutkimuksen haastattelusuuden pohjalta (tapaustutkimuksen 1. osa) pohtia yleisellä tasolla omia arvojaan ja asenteitaan asiakaspalvelutyön kontekstissa.

Seuraavaksi ohjaajat tarkastelevat tapaustutkimuksen toisessa osiossa esiteltyä kahta tilannetta. Ohjaajia pyydetään:

- › tunnistamaan tilanteisiin liittyvien henkilöiden arvot, ongelmat ja haasteet.
- › keskustelemaan siitä, millä tavoin tapaustutkimuksen esiin nostamia ongelmia voitaisiin käsitellä.

- › ohjaajia pyydetään kirjaamaan ajatuksensa esimerkiksi fläppitululle.

- › ohjaajat voivat työskennellä tapausten parissa myös roolileikin keinoin, jolloin he näyttelevät tapaustutkimuksen eri henkilöitä.

- › ohjaajia kannustetaan kyseenalaistamaan ja haastamaan toinen toisiaan tapaustutkimuksen teemoihin liittyen.

- › Tilaisuuden loppuksi tehdään yhteenveto keskustelun pääkohdista.

Tapaustutkimuksen tausta ja sen analyysi

Tapaustutkimuksen ensimmäinen osio herättää keskustelua arvoista (arvojen soveltaminen käytännössä perustuu joskus subjektiivisille arvioille) ja eettisistä periaatteista (jotka esitetään tavallisesti sääntökokoelman muodossa; se on eräänlainen rajoittamisen, käskemisen ja vaatimisen muoto). Toisaalta "varjopuoli" edustaa epärationaalista, tunneperäistä puolta. Se ruokkii asenteitamme vaivihkaa ja ikään kuin piilossa, kuten jäävuoren vedenpinnan alapuolinen osa.

Tapaustutkimuksen toinen osio (lyhyet, konkreettiset tilannekuvaukset) on tärkeä arvojen ymmärtämisen kannalta, etenkin kun arvoja sovelletaan tosielämän tilanteisiin.

Tapaustutkimuksissa korostetaan henkilökohtaisten arvojen näkökulmaa. Nämä tapaustutkimukset nostavat esiin eettisiä näkökulmia, kuten vastuullisuuden (ja sen rajat), osaamisen rajoitukset ja lojaaliuden ristiriidat (asiakasta, organisaatiota ja henkilökohtaisia arvoja kohtaan).

Tapaustutkimukset saattavat olla hieman liioiteltuja, mutta ne osoittavat esimerkin tavoin tilanteita, joissa ihmiset luonnostaan pyrkivät muodostamaan arvottavia mielipiteitä toisistaan, joskus tiedostamattaan. On inhimillistä muodostaa omiin arvoihin perustuvia mielipiteitä, ilmensivät ne sitten sympatiaa, mielenkiintoa, huolta tai tuomitsemista. Asiakkaiden kanssa työskentelevien ohjaajien on tärkeää tiedostaa se, että jokaisen ihmisen varjopuoli voi alitajuisesti muovata suhtautumistamme tilanteisiin ja ihmisiin.

Kysymyksiä keskustelun tueksi

TAPAUSTUTKIMUKSEN ENSIMMÄINEN OSA: ETIIKKA JA VARJOPUOLI

- > Miten arvioit ihmisiä kun tapaat heidät ja olet heidän kanssaan tekemisissä?
- > Onko etiikan ja eettisten periaatteiden välillä eroa? Mitä jännitteitä näet niiden välillä?
- > Mitä assosiaatioita sinulle tulee mieleen käsitteistä etiikka ja henkilön varjopuoli?

TAPAUSTUTKIMUKSEN TOINEN OSA: TILANNEKUVAUKSET

- > Ylittääkö Joe pätevyysalueensa rajat, sillä hän ei ole mielenterveysasiantuntija, ja vaarantaako tämä hänen arvoihin liittyviä periaatteitaan?
- > Tulisiko Joen sijoittaa Anne työtoimintaan ja saavuttaa siten sijoitustavoitteitaan? Hänen ei enää tarvitsisi olla tekemisissä Annen ja tämän mielenterveysongelmien kanssa.

- > Pitäisikö Joen tinkiä henkilökohtaisista arvoistaan ja sijoittaa asiakas toimenpiteellä, jotta hän täyttäisi sijoituksille määrätyn kiintiön?
- > Laki velvoittaa ilmoittamaan sosiaaliturvan väärinkäytökset. Millaisia eettisiä ristiriitoja Mary kohtaa Paulin tapauksessa?
- > Miten Maryn ja Joen tulisi menetellä toimiakseen oikein?
- > Onko mahdollista saavuttaa kompromissi, kun otetaan huomioon arvojen vastakkaisasettelu?
- > Voitko samastua joko Maryyn tai Joeen?

Kokemuksia tapaustutkimuksen testaamisesta

Tampereen kaupunki, Työllisyydenhoidon palveluyksikkö, toukokuu 2013:

Tapaustutkimus oli mielenkiintoinen ja lyhyet tilannekuvaukset saivat aikaan innokasta keskustelua. Workshopin päätavoitteena oli saada ohjaajat keskustelemaan etiikasta, omista arvoistaan ja asenteistaan sekä ennakkoluuloistaan. Tavoitteet saavutettiin erinomaisesti. Tapaustutkimuksen testaustilaisuus oli tiivis ja intensiivinen, ja annettu aika oli sopiva (3 tuntia). Opetusmenetelmä toimi hyvin. Vaikka tapaustutkimuksen aihe koskettaa ohjaajien jokapäiväistä työtä, osallistujat myönsivät, etteivät he tietoisesti pohdi eettisiä näkökulmia kovin usein. Yksi osallistuja kertoi ymmärtäneensä vasta nyt, miten paljon omat arvot, asenteet ja ennakkoluulot todellisuudessa vaikuttavat!

GUIDE

PROJEKTI

GUIDE -projektin toteutti MetropolisNet verkostoineen. Verkosto koostuu organisaatioista, jotka toimivat kaupunkiseuduilla sosiaalisen osallistamisen, työllisyydenhoidon ja kaupunki-kehityksen parissa.

MetropolisNet EEIG

www.metropolisnet.eu

Yhteystiedot Suomessa

Työllisyydenhoidon palveluyksikkö
Tampereen kaupunki
Hammareninkatu 8 B
33100 Tampere, Finland

fax: +358 40806 3435

www.typpa.fi

Yksikön johtaja

Mika Itänen

mika.itanen@tampere.fi

Yhteyshenkilö

Ene Härkönen

ene.harkonen@tampere.fi

Hanke on rahoitettu Euroopan komission tuella. Tästä julkaisusta vastaa ainoastaan sen laatija, eikä komissio ole vastuussa siihen sisältyvien tietojen mahdollisesta käytöstä.